

บทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์อำเภอโนนสัง จังหวัด
หนองบัวลำภู*

ROLES AND PROCESS OF CREATIVE TEMPLES DEVELOPMENT OF SANGHA,
NON SANG DISTRICT, NONG BUA LAMPHU PROVINCE

พระมหาธณัช คมภิรญาโน

Phramaha thanat Gambhiranano

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Master of Arts (Social Development) Mahachulalongkornrajavidyalaya university

Email:narongchailopburi@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาบทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์ในอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาวัดของคณะสงฆ์ในอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู และ 3) เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ ของคณะสงฆ์ในอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นตัวเสริมและเพื่อให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า

1. ลักษณะประชากรของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 29.8 มีพรรษา 1-10 พรรษา จำนวน 169 คน คิดเป็นร้อยละ 61.5 ส่วนใหญ่มีวุฒิทางการศึกษายาสามัญในระดับมัธยมศึกษา จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 46.9 วุฒิการศึกษาทางธรรมในระดับนักธรรมชั้นตรี จำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 41.8 วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมส่วนใหญ่ไม่มีเปรียญธรรม จำนวน 214 คน คิดเป็นร้อยละ 77.8 ส่วนใหญ่มีตำแหน่งอื่น ๆ คือ เลขานุการ, เจริญญิก และพระลูกวัด จำนวน 237 คน คิดเป็นร้อยละ 86.2 และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 54.5

2. ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์ อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ

* Received April 10, 2023; Revised April 10, 2023; Accepted April 24, 2023

3.55 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก 4 ด้าน และระดับปานกลาง 2 ด้าน โดยเรียงตามลำดับ ได้แก่ 1) ด้านการสาธารณูปการ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 2) ด้านการปกครอง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 3) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 4) ด้านการศาสนศึกษา โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.55 5) ด้านการเผยแผ่ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38 และ 6) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.24 ตามลำดับ

3. ผลวิเคราะห์การทดสอบสมมติฐานการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์ อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู สรุปได้ว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์ อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู ด้านอายุแตกต่างกันซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนด้านพรรษา วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ไม่แตกต่างกันซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

คำสำคัญ: บทบาท; วัด; กระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the role and process of creative temple development of the Sangha in Non Sang District, Nong Bua Lamphu Province, 2) to study the factor affecting the development of temples of the factors affecting the development of temples of the Sangha in Non Sang District, Nong Bua Lamphu Province, and 3) to strengthen the network of creative temple development of the Sangha in Non Sang District, Nong Bua Lamphu Province. This research is mixed method research using quantitative research and qualitative research to supplement and to comply with the research objectives.

The results of the research found that

1. Regarding demographic characteristics of the respondents, most of the respondents were aged 51 years and over, numbering 82 people, representing 29.8 percent, having 1-10 years of ordination, 169 people, representing 61.5 percent. Most had a general education in secondary education, 129 people, representing 46.9 percent. Qualifications in ethics at the level of the rank of 115 people, representing 41.8 percent. Most of them do not have religious qualifications of 214 people, representing 77.8 percent, most have other positions, namely secretary, treasurer and monks, 237 people, representing 86.2 percent, and

having experience in performing their duties less than 5 years, 150 people representing 54.5 percent.

2. The respondents had their opinions on the role and process of the creative temple development of the monks in Non Sang District, Nong Bua Lamphu Province. Overall, it is at a high level. with an average of 3.55. When considering each aspect, it was found that it was noted at a high level in 4 areas and at a moderate level in 2 areas, respectively, as follows: 1) public utilities with an average of 3.86, 2) administration with an average of 3.67, 3) public welfare with an average of 3.61, 4) religious education with an average of 3.55, 5) dissemination with an average of 3.38 and 6) the aspect with the lowest mean was education welfare with an average of 3.24, respectively.

3. The results of the hypotheses testing comparing opinions about the role and process of developing creative temples of monks in Nonsang district, Nongbualamphu province. It can be concluded that opinions about the role and process of creative temple development of monks in Nonsang district, Nongbualamphu province, age difference which accepted the hypothesis. As for the Buddhist Lent Education moral education educational qualification, ethics, position, and experience in the performance of duties there is no difference which negates the premise.

Keywords; Role; Temple; Creative Temple Development Process

บทนำ

ในประเทศไทย ประชาชนร้อยละ 94.6 นับถือพระพุทธศาสนา และถือว่าเป็นศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ ซึ่งพุทธศาสนิกชนยึดถือพระพุทธศาสนาเป็นสรณะในการดำรงชีวิต พระพุทธศาสนาได้เข้ามาผสมกลมกลืนกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย ทั้งในทางด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี ทั้งยังแสดงออกถึงสัญลักษณ์แห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติไทย พระพุทธศาสนานั้นประกอบด้วยพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์

พระสงฆ์ หมายถึง สาวกของพระพุทธเจ้า ผู้ซึ่งฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วเลื่อมใสในพระธรรม สละจากเรือนออกบวช ถือวัตร ปฏิบัติ ตามพระธรรมวินัยที่พระบรมศาสดาสั่งสอนและกำหนดไว้ ถือว่าพระสงฆ์นั้นคือตัวแทนของพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ถ้าในยุคสมัยใดพระสงฆ์ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวคลาดเคลื่อน ในยุคสมัยนั้นประชาชนก็จะขาดความนับถือสังคมจะไม่เห็นคุณค่าทางพระพุทธศาสนา และพระพุทธศาสนาก็จะเสื่อมลง แต่ถ้าในยุคสมัยใดที่พระสงฆ์ปฏิบัติหน้าที่ครบถ้วนในยุคสมัยนั้นพระสงฆ์ก็จะมีประชาชนนับถือมาก และพระพุทธศาสนาก็จะเจริญรุ่งเรืองซึ่งทำให้เป็นศูนย์รวมทางจิตใจ และเมื่อมีประชาชนมานับถือก็จะสร้างโบราณวัตถุและโบราณสถาน ซึ่งโบราณสถานที่สำคัญ คือ วัด

วัด เป็นสถานที่ในทางพุทธศาสนาหรือพุทธศาสนสถาน ตามปกติแล้วจะมีเสนาสนะและอาคารถาวรวัตถุต่าง ๆ เป็นที่พำนักอาศัย ให้พุทธบริษัทได้ศึกษาประพฤติปฏิบัติพระธรรมวินัย และประกอบศาสนกิจของพระภิกษุสงฆ์ ตลอดจนเป็นที่บำเพ็ญกุศลต่างๆ นอกจากนี้วัดยังเป็นศูนย์กลางบริการทางการศึกษาและทางสังคม รวมทั้งเป็นแหล่งส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ เป็นสถานที่อบรมสั่งสอนให้ความรู้ในการปลูกฝังหรือพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับพุทธศาสนิกชนทั่วไป ทั้งนี้วัดยังเป็นศูนย์กลางแห่งการรวมน้ำใจของคนในสังคม ทำหน้าที่ในการวางรากฐานความเจริญให้แก่สังคม ส่งเสริมความสามัคคีความเป็นปึกแผ่น ความมั่นคงให้แก่สังคม ช่วยลดปัญหาสังคม ส่งเสริมประสิทธิภาพการควบคุมทางสังคม หรือกล่าวได้ว่า วัดนั้นเป็นศูนย์กลางของศาสนาและวัฒนธรรม ที่ผู้คนในสังคมใช้เป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิต และเป็นเอกลักษณ์ของสังคม ซึ่งสามารถพบได้จากการแสดงออกทาง ศิลปะ วัฒนธรรม วรรณคดี คติธรรม ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี เป็นต้น

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วัดและพระสงฆ์ยังมีบทบาทเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของคนในสังคม พระสงฆ์นอกจากจะมีบทบาทเป็นผู้นำทางกิจกรรม เป็นผู้นำทางด้านจิตใจของคนในสังคมแล้ว พระสงฆ์ยังมีบทบาทต่อสังคมส่วนรวมในด้านต่าง ๆ มากมาย เช่น การพัฒนาสังคม การสังคมสงเคราะห์ ช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ตกทุกข์ได้ยาก ผู้ที่ได้รับความลำบากหรือแม้กระทั่งการช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม

แต่ปัจจุบันนี้ พบว่า วัดมีลักษณะ และบทบาทเปลี่ยนไปจากเดิม 5 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง วัดเดิมเคยเป็นที่พำนักของพระภิกษุสามเณร แต่กลายเป็นที่อยู่ของคฤหัสถ์มากกว่า

ประการที่สอง วัดเดิมเคยเป็นที่บวชเรียนของลูกหลานในท้องถิ่น ก็กลายเป็นที่บวชของคนหนุ่มจากท้องถิ่นอื่น ซึ่งแม้อุปถัมภ์ก็ไม่รู้จักประวัติของผู้ขอบรรพชาอุปสมบทมาก่อน นับเป็นจุดอันตราย อีกจุดหนึ่งต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ประการที่สาม วัดซึ่งเคยเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลของชาวบ้านตามแบบลัทธิเถรวาทนั้นก็ได้อุบัติเปลี่ยนให้มีสภาพคล้าย ๆ กับโรงพระตามแบบมหายานในต่างประเทศไปเป็นจำนวนมาก

ประการที่สี่ วัดซึ่งเคยเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด ร่มรื่น เป็นสิ่งดึงดูดใจชาวบ้านให้เข้าไปพักผ่อนหย่อนใจ ก็กลายเป็นวัดที่ขาดกฎระเบียบ สกปรก ขาดความร่มรื่น ทำให้ประชาชนที่พบเห็นไม่ศรัทธาและไม่อยากเข้าวัด

ประการที่ห้า วัดซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมทางสังคมที่พึงปรารถนา ก็กลายเป็นแหล่งอบายมุข

ถ้าหากพระสงฆ์ในประเทศ ซึ่งมีจำนวนมากมีความรู้ความเข้าใจว่า การพัฒนาที่สำคัญที่สุด คือ การพัฒนาคนในสังคม ก็จะได้ช่วยกันชี้แจงชี้แนะให้ประชาชนและผู้นำประเทศเข้าใจ เพราะพระสงฆ์เรานั้นมีโอกาสพบปะสนทนากับคนทุกระดับ และวัดเป็นทรัพยากรที่มีค่าของสังคม ทั้งที่ดิน สิ่งก่อสร้าง ศาสนสถาน บุคลากร เงิน ศรัทธา แต่จะพัฒนาวัดอย่างไร จึงจะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคมตามอุดมการณ์ทางพุทธศาสนา ซึ่งบางวัดนั้นมุ่งพัฒนาวัตถุอาคารสถานที่ มากกว่าพัฒนาวัด มากกว่าที่จะพัฒนาการศึกษา หรือมากกว่าการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชนซึ่งผู้ที่มีบทบาทเป็นอย่างยิ่งใน

การพัฒนาวัดให้บรรลุเป้าหมาย นั่นก็คือเจ้าอาวาส ในฐานะที่เป็นผู้บริหารของวัดซึ่งเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย โดยเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไปและเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ระดับต้นทางคณะสงฆ์ซึ่งมีหน้าที่ในการบริหารจัดการวัดในด้านต่างๆ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้นำเบื้องต้นนับเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาวัดไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จได้ทั้งนี้ เพราะเจ้าอาวาสเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจกำหนดนโยบายให้พระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ที่ได้มาอยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ให้ความร่วมมือร่วมกันพัฒนาวัดอย่างมีประสิทธิภาพ ในการพัฒนาวัด จำเป็นจะต้องมีความรักความสามัคคีและทำงานให้สอดคล้องสัมพันธ์กันระหว่างผู้นำและผู้ตาม

เจ้าอาวาสจึงมีภารกิจการพัฒนาวัดตามที่ “การคณะสงฆ์” ซึ่งเป็นฐานะหน้าที่ที่คณะสงฆ์ต้องกระทำหรือที่คณะสงฆ์ควรกระทำ กิจการที่เป็นงานคณะสงฆ์ กิจการที่คณะสงฆ์ต้องถือหรือ ควรถือเป็นฐานะหน้าที่ เพราะเป็นกิจการขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ทุกส่วนและทุกชั้น เพราะคณะสงฆ์ต้องดำเนินกิจการคณะสงฆ์โดยแท้

การคณะสงฆ์ ตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ในมาตรา 15 ตรี (1) และ (3) และข้อ 5 แห่งกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยระเบียบของการปกครองคณะสงฆ์ กล่าวถึง “การ” ไว้โดยชัดเจนเป็น 6 คือ 1.การรักษาความเรียบร้อยดีงาม (การปกครอง) 2.การศาสนศึกษา 3. การศึกษาสงเคราะห์ 4.การเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5.การสาธารณูปการ 6.การสาธารณสงเคราะห์

กิจการของคณะสงฆ์และกิจการของพระศาสนา จะมีมาน้อยเพียงใดก็ตาม ย่อมรวมลงใน “การ” ทั้ง 6 และการทั้ง 6 นี้ เป็นงานในหน้าที่ขององค์กรปกครองคณะสงฆ์โดยแท้ แต่วิธีดำเนินการนั้น ให้เป็นไปตามกำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม ซึ่งการดำเนินการงานทั้ง 6 ด้านให้สำเร็จ และสมบูรณ์ได้นั้น คณะสงฆ์จะต้องอาศัยการทำงานกับหน่วยงานอื่นด้วย กล่าวได้คือการสร้างเครือข่าย ทั้งในหน่วยงานเทศบาล หรือองค์การบริหารส่วนตำบล เอกชน และโรงเรียน การพัฒนาวัดตาม “การคณะสงฆ์” ทั้ง 6 การ ย่อมอยู่ในอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส และหน่วยงานอื่นๆ ตามที่มหาเถรสมาคมมอบให้เป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่

ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาบทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์ ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาวัด และปัญหาอุปสรรคของวัดในอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อนำข้อมูลที่ได้นำไปใช้ในการพัฒนาวัดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทและกระบวนการพัฒนาวัด ของคณะสงฆ์ในอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาวัด ของคณะสงฆ์ในอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู
3. เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ ของคณะสงฆ์ในอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู

วิธีดำเนินการวิจัย**การวิจัยเชิงปริมาณ****ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง**

จำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะกลุ่ม เจ้าอาวาสและพระภิกษุทุกวัดๆ ละ 2 รูป ในอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 95 วัด รวมเป็น 275 รูป และเชิงคุณภาพจำนวน 10 วัดๆ ละ 1 รูป รวมเป็น 10 รูป (สำนักงานเลขาธิการคณะ อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู, 2564) นายกเทศบาล 3 ท่าน พ่อค้า 3 ท่าน และผู้อำนวยการโรงเรียน 3 ท่าน

กลุ่มตัวอย่าง

ในการกำหนดหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ผู้ศึกษาได้ใช้ตารางสำเร็จรูปของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ในการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างซึ่งได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 126 รูป และผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2551)

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เจ้าอาวาสทั้ง 10 วัด นายกเทศบาล 3 ท่าน พ่อค้า 3 ท่าน ผู้อำนวยการโรงเรียน 3 ท่าน ในอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภูประกอบด้วย

ลำดับ	ชื่อวัด/หน่วยงาน	ชื่อ	ตำแหน่ง
1	วัดศรีบุญเรืองบุตราราม	พระครูวิมลธรรมการ	จร. / จอ.โนนสัง
2	วัดชัยชนะวิทยาราม	พระครูวิชัยธรรมโชติ	จร. / จต.โนนเมือง
3	วัดป่าเทพมงคล	พระครูปริยัติสารโสภณ	จร. / จต.โคกใหญ่
4	วัดนันทวิชัย	เจ้าอธิการสมชาย ปภสฺสโร	จร. / จต.บ้านค้อ
5	วัดสีลาอาสน์	พระครูประโชติวิรคุณ	จร. / จต.หนองเรือ เขต 1
6	วัดโคกศรีเรือง	เจ้าอธิการคำพุด ชินวิโส	จร. / จต.โคกม่วง
7	วัดทรงธรรมศรีสมัย	พระมหาชาญศิลป์ อนุตฺตโร	จร. / จต.นิคมพัฒนา
8	วัดศรีสว่าง	พระครูอรุณธรรมการ	จร. วัดศรีสว่าง
9	วัดป่าธาตุคู่ประภาชัย	พระครูพิสิฐเจติยานุรักษ์	จร. / จต.ปางกู่
10.	วัดศิลาถาวร	เจ้าอธิการวิจิตร จิรธมโม	จร. / จต.บ้านถิ่น
11.	เทศบาลตำบลบ้านค้อ	นายวิภาส เหล่าบ้านค้อ	รองนายกเทศมนตรีเทศบาล ตำบลบ้านค้อ
12.	เทศบาลตำบลกุดตุ้ม	นายโชคชัย อุตศรี	รองนายกเทศมนตรีเทศบาล ตำบลหนองเรือ

13.	เทศบาลตำบลโนนสัง	นายสุพจน์ ศิริโยธา	เลขานุการนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลโนนสัง
14.	ร้านค้าในตำบลกุดคู	นายสมศักดิ์ ศรีพวงมาลัย	เจ้าของร้านค้า
15.	ร้านค้าในตำบลบ้านค้อ	นายไพจิต ทองกลาง	เจ้าของร้านค้า
16.	ร้านค้าในตำบลโนนสัง	นายบุญล้อม ชัยภูมิ	เจ้าของร้านค้า
17.	โรงเรียนบ้านค้อ	นายสมชัย รัตนมนตรี	ผอ.โรงเรียนบ้านค้อ
18.	โรงเรียนบ้านโคกสะอาด	นางจิตติพร เชื้อบัณฑิต	ผอ.โรงเรียนบ้านโคกสะอาด
19.	โรงเรียนบ้านหนองทุ่ม	นายสมพร อินทรรักษา	ผอ.โรงเรียนบ้านหนองทุ่ม

ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่เป็นแบบสอบถาม ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของบทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์ อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัด ปัจจัยที่มีผลการพัฒนาวัด และปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาวัด ในอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

- 1) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่สร้าง
- 2) หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์รายข้อ IOC (Item-Objective Congruency Index) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.91
- 3) หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try-out) กับพระสงฆ์ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 รูป เพื่อหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (Lee J. Cronbach, 1971)
- 4) นำเครื่องมือที่แก้ไขปรับปรุงสมบูรณ์แล้วไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ในอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 275 คน

สรุปผลการวิจัย

ผลวิเคราะห์การทดสอบสมมติฐานการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์ อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู

ตารางที่ 5.1 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ตัวแปรอิสระ	ผลการทดสอบ	
	ยอมรับสมมติฐาน	ปฏิเสธสมมติฐาน
ลักษณะประชากร	ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์ อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู	
อายุ	√	-
พรรษา	-	√
วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ	-	√
วุฒิการศึกษาทางธรรม	-	√
วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม	-	√
ตำแหน่ง	-	√
ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่	-	√

1. ด้านอายุ

พระภิกษุสงฆ์ที่มีอายุแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์ อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมแตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระภิกษุสงฆ์ที่มีอายุแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์ อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ แตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐาน

2. ด้านพรรษา

พระภิกษุสงฆ์ที่มีพรรษาแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์ อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระภิกษุสงฆ์ที่มีพรรษาแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์ อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู ในทุกด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระภิกษุสงฆ์ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู ในทุกด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

องค์ความรู้วิจัย

แผนภูมิที่ 4.1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

บทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์ อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์ ในงานคณะสงฆ์ 6 ด้าน มีดังนี้ 1. ตั้งคณะกรรมการบริหารงานคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน 2. ประชุมคณะกรรมการ 3. มอบหมายงาน 4. มีกิจกรรมในงานคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน 5. การประเมินผล และสรุปผลในแต่ละเดือน ผ่านการประชุมประจำเดือน ของคณะสงฆ์ในอำเภอโนนสัง และสิ่งสำคัญในการบริหาร และการขับเคลื่อนงานคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้านนี้ได้ ต้องอาศัยหน่วยงานอื่นเข้ามาร่วมด้วยเป็นการสร้างเครือข่ายกับภาครัฐ และเอกชน เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล โรงพยาบาล ที่ว่าการอำเภอ โรงเรียน สถานีตำรวจภูธร ร้านค้า ฯลฯ

1. ด้านการปกครอง

แต่ละวัดควรมีกฎระเบียบที่ชัดเจนและเป็นรูปแบบเดียวกันเมื่อมีการกระทำผิดต้องมีการลงโทษอย่างจริงจัง โดยไม่เห็นแก่พวกพ้อง เจ้าอาวาสเสียสละดูแลพระภิกษุสามเณรอย่างใกล้ชิด ในส่วนของการบริหารงานของเจ้าอาวาสควรมีการกระจายอำนาจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ส่งเสริมให้ฝ่ายสงฆ์ได้มีส่วนร่วมในการปกครอง ทั้งฝ่ายวัด และบ้านเมืองแต่ละวัดควรคัดสรรบุคคลที่จะมาบวชอย่างเคร่งครัด

2. ด้านการศาสนศึกษา

ควรจัดหาทุนการศึกษาไว้อย่างเพียงพอกับจำนวนพระภิกษุสามเณรที่กำลังศึกษาเล่าเรียน รัฐบาลควรมีงบประมาณให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนหนังสือในโรงเรียน ตั้งแต่ระดับ มัธยมศึกษาตอนต้นจนถึงในมหาวิทยาลัยระดับปริญญาตรี พระภิกษุสามเณรควรมีการศึกษาทั้งทางปริยัติและปฏิบัติอย่างจริงจัง

3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์

รัฐบาลควรสนับสนุนให้พระสงฆ์ได้อบรมคุณธรรมแก่เด็ก และเยาวชน รัฐบาลควรสนับสนุนการปรับปรุงวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนควรทำให้วัดเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม ผู้บริหารโรงเรียนควรนิมนต์พระสงฆ์ไปสอนคุณธรรมให้แก่เด็ก และเยาวชน รัฐบาลควรส่งเสริมงบประมาณในการส่งเสริมโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

4. ด้านการเผยแผ่พุทธศาสนา

พระสงฆ์นั้นควรพัฒนาตนเองให้มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมในหลายๆ ด้าน ควรมีนโยบายให้พุทธศาสนิกชนไปวัดในวันหยุดเพื่อเป็นการปฏิบัติธรรมของครอบครัว พระสงฆ์ควรอยู่ในพระธรรมวินัยเป็นแบบอย่างของพุทธศาสนิกชน พระสงฆ์ต้องจัดการอบรมคุณธรรมจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ ทางหน่วยงานต้องมีการบริการพระสงฆ์เวลาออกไปเผยแผ่ศาสนา

5. ด้านการสาธารณูปการ

พระสงฆ์ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการปรับปรุงวัดให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่สงบการก่อสร้างไม่ควรสร้างเกินความจำเป็นของวัด วัดควรเป็นตัวอย่างที่ดีในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การก่อสร้างใดๆ ควรเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน

6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์

วัดควรเป็นศูนย์กลางที่สามารถพัฒนาชุมชน เจ้าอาวาสควรให้การช่วยเหลือสงเคราะห์ชาวบ้าน เด็กและเยาวชน รัฐหรือวัดควรจัดสวัสดิการคำรักษาพยาบาลแก่ภิกษุสามเณร วัดควรเป็นศูนย์รวมใน

การสร้างสามัคคีธรรมในชุมชน ต้องรู้จักเอื้อเฟื้อชุมชนอย่าเห็นแก่ตัว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ด้านการปกครอง ควรมีการออกกฎ ระเบียบ ข้อปฏิบัติภายในวัดอันเป็นไปตามมติที่ประชุมจากการประชุมร่วมกันของผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองคณะสงฆ์ ปฏิบัติภายใต้ข้อบัญญัติทางกฎหมาย และมติของมหาเถรสมาคม นอกจากนี้ควรลงพื้นที่เพื่อดูแลและบำรุงขวัญกำลังใจแก่ผู้ใต้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ

2. ด้านการศาสนศึกษา ควรจัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตลอดทั้งปี ส่งเสริมและควรจัดห้องเรียนพระปริยัติธรรมแยกออกเป็นเอกเทศ สำหรับกิจกรรมการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมโดยเฉพาะ ควรสนับสนุนจัดสรรผู้ที่มีความรู้ความสามารถเป็นวิทยากร สนับสนุนผู้ที่มีความรู้ความสามารถในระดับสูงนำเอาความรู้มาอบรมสั่งสอนผู้อื่นให้มีความรู้มากขึ้นในหลักธรรมะเพื่อที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน

3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีการจัดตั้งทุนการศึกษาโดยที่ควรกระจายทุนการศึกษาสงเคราะห์ให้เข้าถึงผู้ที่มีความต้องการอย่างแท้จริง โดยที่ผู้เป็นเจ้าของทุนจะต้องประสานงานกับตัวแทนสถานศึกษาหรือตัวแทนของชุมชนให้เป็นผู้สำรวจและจัดมอบทุนให้แก่ผู้ที่ยากไร้ซึ่งสามารถนำทุนการศึกษานี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาบทบาทเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้ครอบคลุมทุกเขตอำเภอในจังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่หลากหลายและรับทราบความคิดเห็นต่อบทบาทเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดในเขตอำเภอต่างๆ เพื่อนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบและนำมาปรับปรุงแนวทางในการบทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์ ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2. ในการวิจัยครั้งต่อไปอาจศึกษาโดยเฉพาะในด้านใดด้านหนึ่งของบทบาทเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัด ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการปกครอง (2) ด้านการศาสนศึกษา (3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (4) ด้านการเผยแผ่ (5) ด้านการสาธารณูปการ และ (6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ เพื่อทำให้ทราบข้อมูลเชิงลึกที่เป็นประโยชน์เฉพาะแก่บทบาทเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดในด้านนั้นๆ

3. ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอายุ พรรษา วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ กับบทบาทเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดว่าตัวแปรแต่ละด้านมีความสัมพันธ์กันหรือไม่ และอย่างไร

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา.(2542). **คู่มือการบริหารและการจัดการวัดฉบับย่อ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2542), หน้า 12.
- ธำนิษฐ์ ศิลป์จารุ.(2551). **การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS**, พิมพ์ครั้งที่ 9, (นนทบุรี: บริษัท เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, 2551), หน้า 55.
- พระพรหมกวี (วรวิทย์ คงคปญโญ). (2545). **วิทยาพระสังฆาธิการ เล่ม 2**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2545), หน้า 16.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2541). **การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, 2541), หน้า 44.
- พระมหาอนุศักดิ์ จันทร์ลาภรณ์. (2554). “ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสใน จังหวัดมหาสารคาม”, **รายงานการค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต**, (สาขาการศึกษานอกระบบ: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2544), หน้า 63.
- สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะอำเภอ อำเภอนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี. (2564). **บัญชีสำรวจข้อมูลพระภิกษุ สามเณร และศิษย์วัด ประจำปี 2564**, 2 สิงหาคม พ.ศ. 2564.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2554). **รายงานผลการสำรวจสภาวะทางสังคมและวัฒนธรรม พ.ศ. 2554**, ตุลาคม 2554.
- Lee J. Cronbach, **Essentials of Psychological Testing**, 4th ed., (New York: Harper & Row, 1971), p. 123.